

Biosfärområde

Kristianstads Vattenrike®

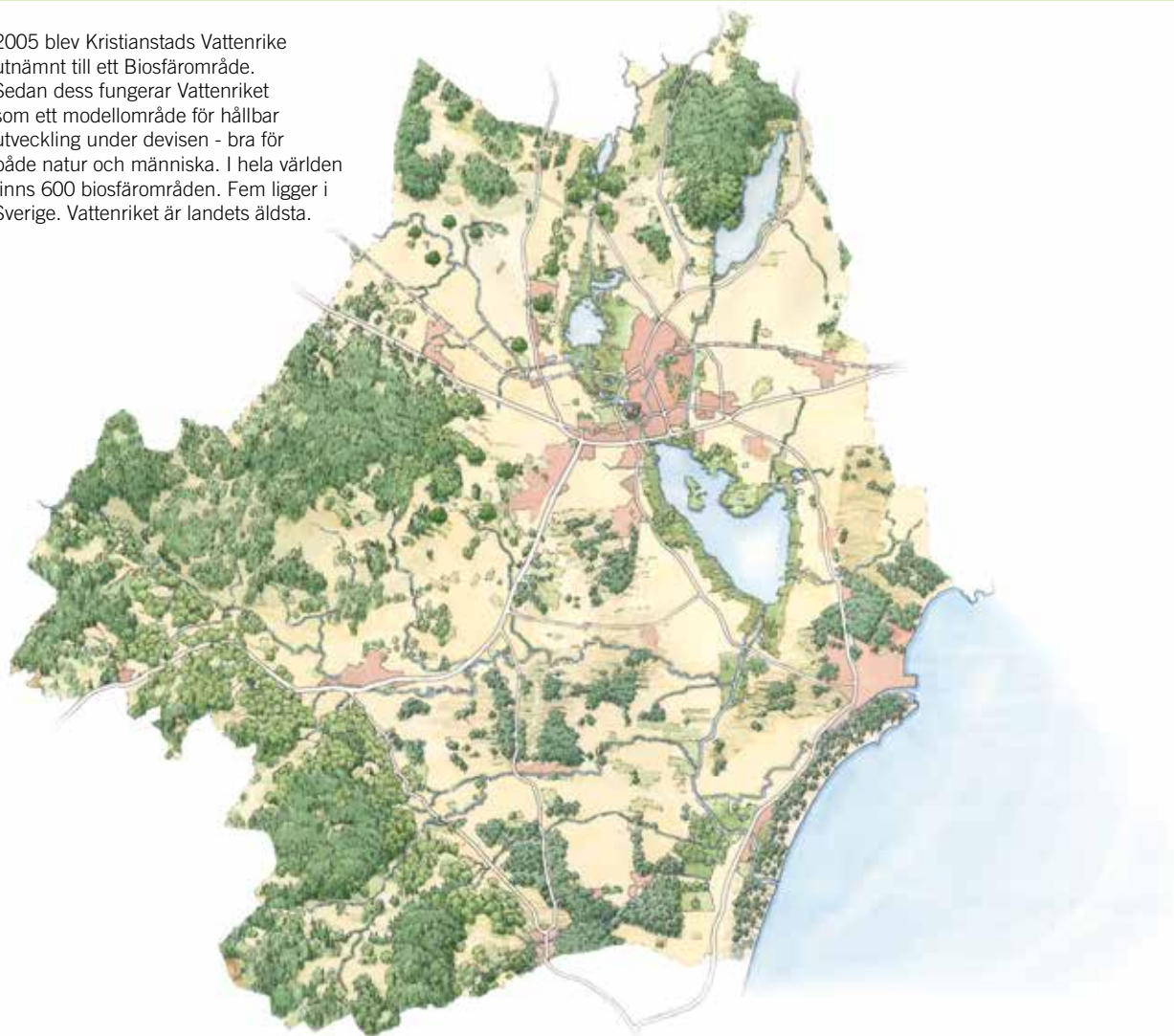

VERKSAMHETEN ÅR 2015

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike

2005 blev Kristianstads Vattenrike utnämnt till ett Biosfärområde. Sedan dess fungerar Vattenriket som ett modellområde för hållbar utveckling under devisen - bra för både natur och människa. I hela världen finns 600 biosfärområden. Fem ligger i Sverige. Vattenriket är landets äldsta.

Illustratör: Carina Lindkvist Naturcentrum AB

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike ligger i nordöstra Skåne. Det är ett rikt kulturlandskap skapat av människan och naturen. Här finns nästan alla svenska naturtyper.

Den mäktiga Helge å flyter tvärs igenom landskapet. Här och var buktar den ut i Araslövssjön och Hammarsjön innan den når Hanöbukten. Ån kantas av våtmarker och strandängar. Men Vattenriket är inte bara vått, här finns både lummiga ädellövskogar och torra sandiga odlingsmarker.

Den omväxlande naturen ger många olika miljöer för djur och växter att leva i. Vattenriket är ovanligt artrikt och en riktig hotspot för hotade arter. Området täcker mindre än två promille av Sveriges yta, men på denna lilla plätt lever hela 20 procent av landets rödlistade arter!

Vi vill att Vattenriket ska fortsätta vara ett bra hem åt både natur och människor. I olika projekt hjälper vi djur och växter på traven, samtidigt som vi ger människor möjlighet att ta del av naturens nyttor utan att förstöra dem.

För att kunna göra det behöver vi lära mer om landskapet och naturen. En del i arbetet är att ta fram och sprida ny

kunskap. Vi inventerar, ger ut rapporter, samarbetar med forskare och håller konferenser.

Tillsammans med föreningar, företag och markägare tar vi fram hållbara lösningar för att bevara och nyttja landskapets värden. Vi anlägger våtmarker och rör om i sanden. Många arter och välfungerande ekosystem gör att vi klarar klimatförändringar och andra utmaningar bättre.

Genom att hjälpa människor att uppleva naturen får vi fler med på tåget. Vi har tagit fram 21 besöksplatser med fågeltorn, stigar och utemuseer. Naturum Vattenriket är kronan på verket med utställning, möteslokal och restaurang. Här berättar vi hur biosfärområdet fungerar och visar vägen ut i Vattenriket.

Vi kallar vårt arbete för biosfärarbete. Glädjande nog ser vi goda resultat! Vid besöksplats Pulken samsas tranor, skådare och lantbrukare. Malen simmar åter i Helge å och uttern fiskar utanför naturum. I dag ses områdets våtmarker inte längre som vattensjuka utan vattenrika.

Året som gått, 2015

2015 var ett händelserikt och intensivt år där bland annat utvärdering till Unesco och firandet av en tioåring och en femåring gått av stapeln.

Kristianstads Vattenrike, Sveriges första biosfärområde, firade 10 år i år. Det innebar att en utvärdering, "Periodic Review", skickats in till Unesco. Utförligt har vi beskrivit vårt arbete med att bevara, utveckla och stödja landskapets värden i enlighet med Unescos uppdrag att vara ett inspirerande, gott exempel på hållbar utveckling.

Utvärdering gav tillfälle till värdefulla reflektioner och tillbakablickar. 10 goda exempel på 10 år sällades fram. Tillsammans visar de på en fantastisk bredd i vår verksamhet, allt med förtecknet "bra för natur och människa".

En viktig del i vårt arbete är att samla in och sprida kunskap samt omsätta den i handling. Blåstång, musslor och strandängsfåglar inventerades och lyckosam utläggning av lekgrus för fisk vid Torsebro följdes upp. Sandiga naturreservats invigdes under pompa och ståt med besök av självaste Carl von Linné. 50 hektar nya våtmarker anlades inom ramen för det viktiga arbetet med att förbättra vattenkvaliteten i Hanöbukten.

En vattenrik dag i september firande vi vår tioåring med musik, god mat från Vattenriket, spännande intervjuer i biosfärsoffan, besök av biosfärlägarbarn, qigong och såpbubblor. En dag med "något för alla", precis så som vi vill jobba tillsammans i Vattenriket. Ett framgångsrikt arbetssätt som bygger på dialog och

samverkan, vilket nyligen slagits fast i internationell forskning från Stockholms Universitet.

Naturum Vattenriket, Sveriges mest välbesökta naturum, firade 5 år. Över 20 000 människor deltog i de uppskattade programaktiviteterna, som i år haft temat lugn av naturen med spännande nyheter som qigong och skogsbad.

Flera rekord slogs under året. En rekordstor mal fångades vid malprovfisket. Den 13 kg tunga fisken visar att återinplanteringen lyckats. Vattenståndet var rekordlångt och rekordmånga uttrobervationer vid naturum gladdde oss, liksom finbesök av den färggranna kungsfiskaren.

Det bådar gott inför det nya året som går i ekosystemtjänsternas och artrikedomens tecken. Vattenriket är knappt 2 promille av Sveriges yta och hyser 20 procent av Sveriges alla rödlistade, ovanliga arter. Det är en hög siffra som visar på en stor artrikedom, men som också innebär ett stort ansvar. Vi har all anledning att vara stolta över vårt Vattenrike, som vi tillsammans ska bevara och utveckla för framtiden!

Carina Wettemark

Carina Wettemark
Chef Avdelningen för biosfär
och hållbar utveckling,
Koordinator Biosfärområde
Kristianstads Vattenrike

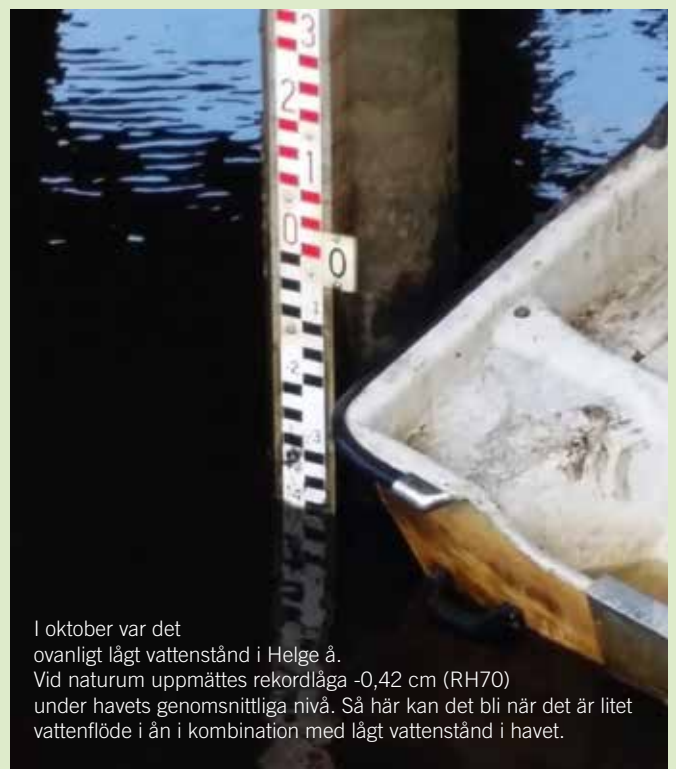
Väderåret 2015

Vi kan se tillbaka på ytterligare ett mycket mildt år. Något snötäcke att tala om etablerades aldrig under årets första månader och lägsta temperaturen blev -5,3 grader, den 3/2. Ovädren den 10/1 och 20/2 kan närmast betraktas som höststormar.

Efter en obefintlig vinter fick vi en utdragen vår. Maj blev den tredje svalaste majmånaden sedan vi startade mätningarna 1998. Sommaren upplevdes nog inte heller som en av de bästa, och midsommar blev svensk...

Vi fick uppleva en mycket kort värmebölja den 5/7 och lite mera stadigvarande sommarväder i mitten av augusti annars regnade det tämligen regelbundet.

Hösten blev mycket mild. Först i november hände det en del på väderfronten: den 23/11 sjönk temperaturen till -6,9 grader vilket därmed blev årets lägsta notering (!) och den 29/11 kom stormen Gorm. Gorm blev dock inte så intensiv i Kristianstads-trakten som i västra Skåne och högsta vindhastighet stannade här vid förhållandevis beskedliga 22,8 m/s. Året avslutades med en grön jul och ett grönt nyår.

I oktober var det ovanligt lågt vattenstånd i Helge å. Vid naturum uppmättes rekordlåga -0,42 cm (RH70) under havets genomsnittliga nivå. Så här kan det bli när det är litet vattenflöde i ån i kombination med lågt vattenstånd i havet.

Vattenriket firade 10 år som

Mat, prat, musik och bubbel. Den 12 september firade Vattenriket tio år som biosfärområde. Det blev ett jubileum fullt av upplevelser för öga, öra och gom. Och många fina ord om arbetet i Vattenriket.

Ett decennium har gått sedan Kristianstads Vattenrike utnämndes till biosfärområde av Unesco. I tio år har vi arbetat med att bevara och utveckla landskapets värden på ett sätt som är bra för både natur och människa.

Jubileet uppmärksammades på en rad olika sätt under året. Den stora jubileumsfesten hölls på naturum den 12 september. Kommunstyrelsens ordförande Heléne Fritzon invigningstalade. Hon förklarade sig omåttligt stolt över att för tio år sedan fått underteckna Vattenrikets ansökan till Unesco om att bli ett biosfärområde.

Biosfärbubblor virvlade över firandet

Även Johanna MacTaggart, nationella MAB-kommittén, lovordade Vattenrikets arbete. Hon förklarade att Kristianstads Vattenrike har bidragit till att det svenska biosfärprogrammet har utvecklats till ett innovativt och framgångsrikt program.

Invigningen avslutades med ett fyrfaldigt leve och biosfärbubblor över redet. Sedan var det dags för frilansjournalisten Per Erik Tell att samtala med "Vattenrika" gäster i biosfärsoffan. Allt medan grytorna från kockarna Amina Olsson, Peo Fredholm och Ellen Taylor spred ljuvliga dofter och konstnären Carl Christian Tofte gav sig i kast med en akvarellmålning.

Människorna bakom biosfärarbetet

Publiken fick höra om strandängskött och trangruppen som goda exempel på biosfäriskt arbete i dialog och samverkan. Om forskning kring arbetsmetoderna. Om Vattenriket som turistmål och publikmagnet. Om biosfärläger och malens återkomst till Helge å. Sist släppte Kristianstadfödde och fiskeintresserade sångerskan Pernilla Andersson ut en mal i Helge å och gav en uppskattad spelning.

Dagen fortsatte med mångfaldsvandring med biolog Nils-Otto Nilsson, qigong med Åsa Ottosson, Händels Water music med Christianstad Symfoniker och Biosfärolympiad för leksugna barn och vuxna. Sist visade Patrik Olofsson bilder från sitt nya bokprojekt "Mitt Vattenrike".

Mera firande under året som gått....

...I föredragsserie "Lär om Biosfär" berättade en rad nyckelpersoner om sitt arbete. Koordinator Carina Wettemark inledde med en kavalkad exempel på hur Biosfärområde Kristianstads Vattenrike arbetar med projekt som bevarar och utvecklar landskapets värden med dialog och samverkan som verktyg.

Goda exempel på biosfärarbete lyftes också fram på specialsidor i Tidningen Kristianstad, i en specialskrift och på hemsidan. En multitouch-skärm om biosfärområdets första tio år togs fram till naturum. Under våren lanserades dessutom en ny profilprodukt för Vattenriket. Det är Studio Glashyttan i Åhus som skapat en vattendroppe av glas som symbol för området och verksamheten.

Studio Glashyttan i Åhus
Vattenrike-droppe

Utvärdering av Unesco - Periodic Review

Alla biosfärområden granskas vart tionde år av Unesco i en så kallad Periodic Review, för att se om verksamheten lever upp till kraven för att fortsätta vara ett biosfärområde.

Vattenrikets utvärdering ställdes ut i Rådhus Skåne och på naturum i mars 2015. Efter remisstiden godkändes den av kommunstyrelsen och kommunfullmäktige. I september ställde sig Nationella programkommittén för Biosfärprogrammet Sverige bakom utvärderingen. Den lämnades sedan vidare till Unesco i Paris, där den ska godkännas av Biosfärprogrammets internationella styrelse. Utvärderingen behandlas slutligen av Biosfärprogrammets internationella styrelse i mars 2016.

biosfärområde

Per-Erik tell samtalande med vattenrika gäster i Biosfärsoffan.

Hurraropen ackompanjerades av såpbubblor. Heléne Fritzon fick hjälp av publiken.

Den tåliga publiken fick regnponchos.

Qigong med Åsa Ottosson

Pernilla Andersson

Biosfär-olympiad

Christianstad Symfoniker gav Händels Water music

Carl Christian Tofte

Peo Fredholm, Amina Olsson och Ellen Taylor bjöd på söta och salta smaker från Vattenriket.

Vattenrikets nya våtmarker – oaser för

Mindre strandpipare, storspov, gravand, fiskgjuse och brun kärrhök. En söndag i maj gjorde Fågelklubben en utflykt till nya våtmarken Hamiltonhill. På ett par timmar fick de se hela 53 arter.

Våtmarker har stor betydelse för den biologiska mångfalden i jordbrukslandskapet. De fungerar som riktiga oaser för insekter, växter, fåglar och djur. Längs de långa stränderna och i dybottnarna lever mollusker och insektslarver som fåglarna äter.

En härlig morgon i maj åkte Nordöstra Skånes fågelklubb på premiärexkursion till den nyanlagda våtmarken vid Hamiltonhill. Deltagarna blev hänfödda över hur snabbt fågellivet hittat till platsen.

Våtmarken vid Hamiltonhill är en av flera som anlagts i Vattenriket på senare år. Det är Vattenrikets limnolog Jonas Dahl som håller i arbetet med att söka pengar och tillsammans med markägare anlägga våtmarker på lämpliga ställen.

Området vid Hamiltonhill har tidigare dikats ut vid flera tillfällen. Markägarna har försökt bruka marken med hjälp av vallar som skydd för vattnet. De har varit

tvungna att pumpa ut vatten för att kunna bruka marken. Därför var det inget svårt beslut för markägare Anita Bärnheim att låta marken återgå till våtmark.

Totalt har Biosfärenheten sett till att 150 hektar nya våtmarker grävts i Helgeåns avrinningsområde. Våtmarken vid Hamiltonhill blev klar för ett år sedan och är en av de största med sina 57 hektar. Den tar emot dagvatten från närområdet och dräneringsvatten från åkrarna runt omkring.

Våtmarken minskar också läckaget av näringsämnen från jordbruket till Östersjön. Våtmarken har dessutom en förmåga att svälja stora mängder vatten, vilket jämnar ut flödena.

Under 2015 fick Biosfärenheten pengar till ännu fler våtmarker från Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) i projektet "Helge å med biflöden – För god ekologisk status". Fem nya våtmarker anlades under året.

Nytt lekgrus gav snabbt resultat

För ett år sedan lade Biosfärenheten ut lekgrus i Helge å vid Torsebro. Insatsen gjordes för att hjälpa laxen tillbaka. E-provfiske ett år senare visar att åtgärden gett snabbt resultat.

Förr var det gott om lax i Helge å. 1900-talets kraftverk och föroreningar gjorde att den nästan försvann. De senaste 50 åren har vattenkvaliteten blivit bättre. I början av 2000-talet sattes laxyngel ut i Helgeåns biflöden. För att fortplanta sig behöver laxen

lekgrus. Det saknades i forssträckan nedströms kraftverket i Torsebro. 2014 lade Biosfärenheten ut nytt lekgrus. Uppföljningen 2015 visar att åtgärden redan gett resultat. Ett trettioårigt laxyngel provfiskades, vilket visar att laxarna hittat till lekgrusen direkt förra hösten.

Arbetet med att restaurera åar och bäckar fortsätter. 2015 fick Linnekullabäcken lekgrus på fyra ställen. Det hjälper öringarna att leka, vilket också gynnar musslor som har öringen som värd fisk.

växter, insekter och fåglar

Arbetet med att förbättra vattenkvalitén i Vattenrikets vattendrag fortsatte under 2015. Fem nya våtmarker grävdes och lekgrus lades ut i åar och bäckar. Uppföljningar visade också på goda resultat av tidigare åtgärder.

Gott om blåstång i Hanöbukten

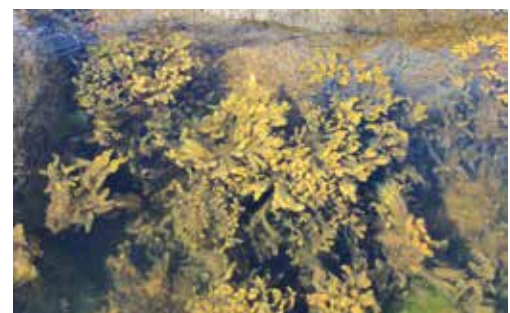
Med vattenkikare och kamera inventerade marinbiolog Lena Svensson tång runt öar och grund längs kommunens kust. Hon hittade gott om blåstång från Revhaken till Takholmen.

Vid bestämda gps-punkter poängsatte Lena Svensson förekomsten av tång och påväxten av fintrådiga alger på tångplantorna och stenarna.

Det visade sig vara gott om blåstång från Revhaken och norrut. Den var dessutom välväxt och fin

med gott om förökningsknoppar. Däremot fanns inte så mycket av släktingen sågtång. Lena hade förväntat sig att hitta mer sågtång på reven en bit ut från kusten. De plantor hon upptäckte var dock stora och välmående.

Både såg- och blåstång var på många platser övervuxen med tjocka lager fintrådiga alger, vilket försvårar tångens tillväxt. En förklaring är att de små kräftdjur som betar alger är för få för att hålla algerna i schack.

Lugn av naturen med naturum

Qigong på takterrassen var en succé varje torsdag hela sommaren.

Foto: Bo Nilsson

I höstas var det många som följde med på skogsbad i Forsakar.

I Vattenriket är vi lyckligt lottade med fantastisk natur alldeles inpå knuten. I naturen mår vi bra både i kropp och själ. Det tog naturum fasta på med qigong, förundransrundor och föredrag.

Vetenskapliga studier visar att naturen ger oss avkoppling i vår hektiska vardag. Naturum Vattenrikets övergripande tema för 2015, "Lugn av naturen", bjöd på många möjligheter att varva ner, koppla av och uppleva naturen med flera sinnen.

Föreläsningar och fältvandringar med naturvägledare fanns både som programpunkter och bokningsbara guidningar. Syftet var att lyfta fram hur viktiga naturupplevelser är för vår hälsa i både teori och praktik.

Qigong på naturums takterrass med utsikt över naturumsjön, vass och viden blev en riktig succé. Många återkom vecka efter vecka. Totalt lockade aktiviteten 327 besökare.

Skogsbad, förundran och lugn i naturen

Under hösten fortsatte aktiviteterna i den vackra bokskogen vid vattenfallet Forsakar för att prova på "skogsbad", eller "shinrin yoku" som japanerna kallar det. Skogsbaden varvade promenader i lugn takt med avkopplande övningar i skogen till vindens sus och prasslande löv.

Genom skogsbad och förundransrundor runt naturum fick flera hundra personer uppleva omgivningarna, upptäcka små mirakel i naturen och öva på att vara "här och nu" med hjälp av olika sinnen.

Under året gästade Åsa Ottosson naturum med föredrag och qigongpass. Vid ett annat tillfälle berättade SLU-forskaren Marcus Hedbloms om fågelsångens betydelse för städernas invånare.

Inne på naturum inreddes en lugn hörna som ett krypin där besökarna kan lyssna på fågelsång och njuta av utsikten.

Unika sandmarker med lång historia

2015 invigdes tre nya naturreservat väster om Åhus. De kommunala reservaten Sännarna i söder och Horna Sandar i norr med statliga Horna grushåla mittemellan. Här skyddas unika sandmarker med lång historia och myllrande mångfald för framtiden.

Sandmarkerna väster om Åhus har en lång historia som bäddar för ett unikt växt- och djurliv. På Nationella Biosfärdagen 2 juni hölls den högtidliga invigningen.

Många gäster slöt upp och njöt av fina tal av Carina Wettemark, koordinatör för Biosfärområde Kristianstads Vattenrike, länsöverdirektör Carl Älfvåg, kommunfullmäktiges ordförande Anna-Kerstin Larsson och kommundirektör Christel Jönsson.

Ett besök av Vattenrikets egen Carl von Linné, hästplöjning, fältvandring med biologen och sandmarks-specialisten Krister Larsson, spettkaka och kaffe fulländade kalaset.

Vattenriket i fokus

Vattenriket i fokus är Biosfärområde Vattenrikets skriftserie (ISSN 1653-9338). Här publiceras rapporter och inventeringar som utförts på uppdrag av eller i samarbete med Biosfärenheten. Samtliga rapporter finns på hemsidan www.vattenriket.kristianstad.se/fokus/.

Publikationer 2015

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike Verksamheten 2014

Författare: Biosfärenheten.
Skriftnummer 2015:01

Provfiske i Helgeåns avrinningsystem -2014

Författare: Håkan Östberg.
Skriftnummer 2015:02

Stormusslor i Helge å – en dykinventering

Författare: Håkan Östberg.
Skriftnummer 2015:03

Forskningsmiljön Man & Biosphere Health HKrs miljöforskning i Biosfärområde Kristianstads Vattenrike

Redaktör: Ingemar Jönsson.
Skriftnummer 2015:04

Provfiske efter mal i Nedre Helgeån 2014

Författare: Jerker Vinterstare.
Skriftnummer 2015:05

Kan gullstånds hålla stånd?

Författare: Kjell-Arne Olsson och Håkan Östberg.
Skriftnummer 2015:06

Häckningsframgång hos rödspov och tofsvipa på Håslövs ängar och Isternäset 2015

Författare: Mirja Ström-Eriksson & Richard Ottvall.
Skriftnummer 2015:07

Året som gått

Sandmarkerna öppnades upp vid Nyehusen

Arbetet med att återställa öppna och blomrika sandmarker för att gynna sandens speciella växt- och djurliv fortsatte under 2015. I ett område mellan kommunens mark och Slättnes väg i Nyehusen togs bergtallbuskage och småtallar bort i samarbete med markägarna. Mellan sandytorna som öppnades igen efter 50 år av igenväxning står talldungar och gamla martallar kvar och ger lä och karaktär åt området. Åhustraktens sandmarker har ett unikt växt- och djurliv. I Nyehusen känner vi hittills till 48 arter från den svenska rödlistan över hotade arter. Flera är mycket sällsynta och har sina kärnområden i landet just här.

Uppföljning av tidigare åtgärder i sandmarkerna kring Åhus har visat att mångfalden svarar snabbt på åtgärderna. Blommande växter och insekter ökar i antal när sanden blir öppen och solbelyst igen. Vi människor vinner också när täta tallbuskage tas bort och vi får nya områden att vandra i.

Tranor och folk flockades vid Pulken

Vårens transäsong bjöd på rekord både vad gäller tranor och besökare. Den 28 mars räknades 8 600 tranor vid Pulken. En tidig flyttstart från övervintringsområdena i sydvästra Europa och bra flyttväder medförde att det redan den 8 mars fanns 450 övernattade tranor vid Pulken. Sedan kom allt fler inflygande, samtidigt som det var fler som stannade än som gav sig vidare norrut. Kyligt väder och nordliga vindar bidrog säkert. Den 19 mars startade den transkadeförebyggande matningen på fältet intill Pulken. Vårsådden hade börjat så det var viktigt att undvika skador. En lång matningsperiod och de många rastande tranorna innebär att rekordmängden 45 ton korn serverades på matningsfältet vid fågeltornet. Tranorna lockar allt fler naturintresserade till Pulken. Naturums naturvägledare och fågelklubbens guider var på plats med kikare och information. Besöksräknaren visar att 15 000 besökare njutit av årets trandans – ännu ett rekord.

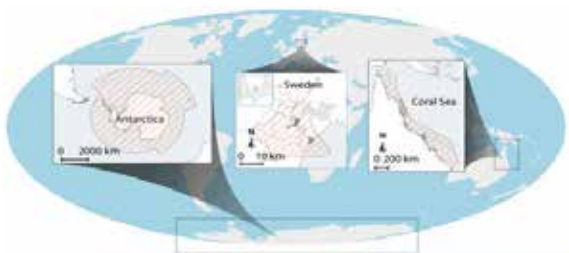

Utsiktsplattform gav ny vy vid Forsakar

Forsakarsravinen, som är en av Vattenrikets besöksplatser, har lockat besökare från när och fjärran sedan förra seklets början. Under senare år har fallande träd i ravinen fått Länsstyrelsen, som har ansvar för säkerheten i reservatet, att avråda besökare från att gå på stigen nere i ravinen. Degebergaborna saknade möjligheten att komma nära fallet och byalaget vände sig till kommunen för att hitta en lösning. En arbetsgrupp bildades med representanter från kommunen, länsstyrelsen och byalaget. 2012 började arbetet med att öka tillgängligheten vid ravinen. Trappor och stigar till det övre fallet byggdes om. Dessutom kläcktes idén om en helt ny upplevelse – en utsiktsplattform med vy över nedre vattenfallet snett från ovan. Hösten 2013 gav Länsstyrelsen i Skåne 720 000 kronor i bidrag till Kristianstads kommun för att bygga plattformen. I maj invigdes den nya attraktionen, som ger besökarna möjlighet att njuta av den vackra utsikten på ett tryggt och säkert sätt.

Vattenriket i internationell forskning

Forskare vid Stockholm Resilience Centre har jämfört förvaltningen av naturvärdena i Vattenriket med Stora Barriärrevet i Australien och fiskeförvaltningen i Southern Ocean. Rapporten analyserar bland annat effekten på de ekosystemtjänster som naturen ger människan i de tre områdena. Studien visar att arbetet i Vattenriket har positiva effekter på naturkapitalet i området. Framgångsfaktorerna beskrivs vara eldsjälur och brobyggande organisationer, som Biosfärenheten Kristianstads Vattenrike, förtroende och samarbete mellan myndigheter och lantbrukare samt en helhetssyn som tar hänsyn till hela ekosystemet. Artikeln betonar att den så kallade adaptiva förvaltningen måste utformas efter platsen och de som bor där och att den ständigt måste utvecklas och anpassas efter förändrade förutsättningar. Rapporten publicerades i den väl ansedda tidskriften PNAS - Proceedings of the National Academy of Sciences.

Året som gått

Biosfärlägret gav nya äventyr varje dag

Under två veckor fick ett trettiotal sommarlovslediga barn och ungdomar fascineras, njuta och förundras över stort och smått runt om i Vattenrikets fina natur. Årets lägertema var "Bra för natur och människa", samma motto som för hela 10-årsjubilerande Biosfärområde Vattenriket. Under lägret fick deltagarna prova på paddling och leva medeltidsliv vid den spännande borgruinen Lillö, färga garn med växter, fläta korgar av pile, besöka en bondgård på sandmarkerna och en fiskare vid havet, måla akvarell och mycket mer. Och bada, leka och bara njuta förstås! En av dagarna stod utomhusmatlagning i fokus. I restaurang "Gläntan" serverades då en trerätters vegetarisk meny som naturums personal lagat. Lägret avslutades med att deltagarna gjorde en utställning i naturums hörsal om allt det roliga de hittat på.

Gott om stormusslor i Helge å

2015 undersöktes de sydligaste delarna av ån och musslor var det gott om. Som mest hittade dykarna omkring 300 musslor i de kvadratmeter stora ytor som undersöktes. Bland dem var sex av sju svenska stormusselarter representerade. Det tyder på att det är en bra miljö i ån med ett rikt fiskssamhälle, eftersom musslornas larver lever på fiskgälar. Musslor är viktiga organismer i åns ekosystem. De filtrera bort plankton, bakterier och organiskt material.

Strax nedströms Vramsån hittades inga musslor. Troligtvis beror det på att vatten från havet tränger upp hit och gör vattnet för salt för musslorna. Inventeringen är den första i sitt slag i Helge å. I fjol började arbetet mellan Torsebro och Hammarsjön. Resultatet är ungefär detsamma i de båda områdena som undersökts. Nästa år tar sig Jonas och dykarna norrut i ån mellan Torsebro och Knislinge.

Dubbelt rekord i malprovfisket

Vattenrikets femte malprovfiske bjöd på dubbelt rekord. Både i antal och storlek. 130 malar hamnade i provfiskets tjugofem parrysjor mellan Torsebro och Hammarsjön. Den största var hela 130 centimeter och vägde 13.1 kilo. Merparten av fångsten var fjolårsyngel på ungefär en decimeter. Däremot blev det inga årsyngel i näten. En möjlig orsak kan vara sommarens regniga och kyliga väder. Provfisket i Helge å varade i två veckor. Fiskarna mättes och vägdes och ett litet fenprov togs. Sedan sattes fiskarna tillbaka igen. Fenproverna väntar i sprit på dna-analys längre fram. Förutom alla malarna fångades ytterligare fjorton arter. Årets provfiske bjöd även på andra bamsingar – eller vad sägs om en havsöring på 11 kilo och en lax på strax under sex?

Rekordlångt vatten i Helge å

Att vattenståndet varierar i vårt Vattenrike märktes tydligt denna höst. Den 23 oktober visade peglarna vid naturum 0,42 meter under havets genomsnittliga nivå. I det nya mätsystemet (RH2000) blir det 0,33 meter under havets genomsnittsnivå. Det är ett av de lägsta vattenstånd som någonsin uppmätts i ån.

Att vattnet var så här lågt beror på att flera omständigheter sammanföll. En regnfattig period gjorde att mindre vatten än normalt fyllde på Helge å uppströms. Dessutom var vattennivån i havet ovanligt låg (ca – 50 cm) på grund av vindriktning och lufttryck. Det låga vattenståndet märktes tydligt runt naturum där kråkorna satt på kungsfiskarpålar och fångade musslor från de blottade dybankarna i naturum-sjön. Aktuellt vattenstånd visas varje dag på vattenrikets hemsida. Förra vintern bytte kommunen höjdsystem från RH70 till RH2000. Det innebär att alla nya vattenståndsuppgifter skiljer sig 9 centimeter mot de gamla.

Året som gått

Linnérundan gjordes tillgängligare

I slutet av året var det full aktivitet på flera platser längs Linnérundan. Stigen breddades och grusades, ett nytt tillgängligt fikabord sattes på plats och gångbron över Helge å vid Lillö fick en tillgänglighetsanpassad ramp. Vid Lillöborgen byggdes ännu en ramp för att permobiler, rullstolar och barnvagnar ska kunna rulla in på borggården. Samtidigt byggdes skådarplattformen vid Ister-näset om med ramp och bredare plattform. Kommunala rådet för funktionsnedsatta, Kommunala pensionärsrådet och tillgänglighetskonsulter har fått ge råd och synpunkter ute längs rundan. Insatserna gjordes av Vattenriket och C4 Teknik för att fler ska få uppleva våtmarkernas myller, strandängarnas fågelliv och den medeltida Lillöborgen. Arbetet med att göra Linnérundan tillgänglig för fler började redan förra året då Kanalhusspången byttes ut. Förra sommaren sattes också ett stängsel upp för att skilja vandrare från betesdjur på Ister-näset.

FOTO: PATRIK OLOFSSON/N

Landets mest besökta naturum firade 5 år

Den 27 november var det fem år sedan naturum slog upp dörrarna för första gången. Sedan dess har 620 000 besökare från när och fjärran fått uppleva fiskar, fåglar och uttrar, njuta av utsikten, skratta i Optyrx och lära om arbetet i biosfärområdet. 2014 blev naturum Vattenriket landets mest välbesökta. Besökarna fortsatte att strömma till och 2015 hade naturum Vattenriket 117 001 besök. 19 940 personer deltog i 462 programaktiviteter. Ett varierat programutbud, tätortsnära läge och åretruntöppet är några förklaringar.

Det är många olika grupper som besöker naturum och Vattenriket. Biosfärområdets jubileumsår var inget undantag. Kommunstyrelsen, Svenska MAB-kommittén och biosfärområde Waddensee är några som togs emot. Studenter och forskare från Högskolan Kristianstad, Lunds universitet och Stockholm Resilience Centre kom på studiebesök för att lära om biosfärområdets arbetsmetoder och naturvärden.

Utter och kungsfiskare kring naturum

I början på året gjorde en kungsfiskare succé som återkommande besökare kring naturum. I slutet på året rådde rena utteryran. En hona med två ungar fångade fisk och lekte i redet och naturumsjön. Strax före jul byggde vi en plattform och en dagsovplats för att öka möjligheten att se uttrarna. Med lite tur kan du få se både kungsfiskare och den lilla utterfamiljen i naturumsjön. Utter och kungsfiskare lever på småfisk. Förmodligen är det den rika tillgången på föda som gör att de trivs vid naturum. En vuxen utter äter 1-1,5 kg fisk per dag.

Fram till 1950-talet fanns det gott om utter i Sverige. Sedan började arten minska i antal och utbredning. På 1990-talet vände trenden och inventeringar visar att uttern är på väg tillbaka. I dag finns det 2 000 uttrar i landet. I södra Sverige är den fortfarande sällsynt. Att den valt att hålla till vid naturum där många människor fått se den är extra roligt!

Kontakta oss

Carina Wettemark, koordinatör biosfärområdet,
chef Avdelningen för biosfär och hållbar utveckling,
tel 044-136486, carina.wettemark@kristianstad.se

Åsa Pearce, informationsansvarig,
tel 044-136462, asa.pearce@kristianstad.se

Läs mer om Kristianstads Vattenrike – naturum, naturen,
besöksplatserna, biosfärområdet: www.vattenriket.kristianstad.se

Postadress: Avdelningen för biosfär och hållbar utveckling,
Kristianstads kommun, 291 80 Kristianstad

Text, foto och produktion

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike

Text: Åsa Pearce och Carina Wettemark.

Medförfattare: Rolf Sjöberg.

Foto: Avdelningen för biosfär och hållbar
utveckling där inget annat anges.

Layout och produktion: Ebba Trolle